

Jafnréttisstefna Akureyrarbæjar 2011 – 2015

Inngangur

Íslensk jafnréttislöggjöf takmarkast við jafnrétti kynjanna og það gerir jafnréttisstefna Akureyrarbæjar einnig. Hún er í samræmi við ákvæði 12. greinar laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla nr. 10/2008 (hér eftir kölluð jafnréttislög) en þar er kveðið á um að sveitarfélög skuli skipa jafnréttisnefndir og gera jafnréttisáætlanir. Þær kröfur eru gerðar til jafnréttisáætlana sveitarfélaga að í þeim komi fram hvernig unnið skuli að kynjasambættingu á öllum sviðum og að þær innihaldi framkvæmdaáætlun um hvernig leiðréttá skuli mismun á stöðu kvenna og karla innan sveitarfélagsins.

Akureyrarbær hefur einnig skyldur samkvæmt jafnréttislögum sem vinnuveitandi og ber því að gera í jafnréttisáætlun sérstaklega grein fyrir hvernig vinna skal að því að störf flokkist ekki í sérstök kvenna- og karlastörf, hvernig launajafnrétti skuli tryggt, gæta þess að störf séu opin báðum kynjum og bæði kyn njóti sömu möguleika til endurmenntunar og starfsþjálfunar, að gera ráðstafanir til að gera konum og körlum kleift að samræma fjölskyldu- og atvinnulíf og koma í veg fyrir kynbundna og kynferðislega áreitni.

Sérstakar kröfur eru einnig gerðar til sveitarfélagsins vegna skólastarfs og íþróttá- og tómstundastarfs og tekur jafnréttisstefnan mið af því. Allar deildir og stofnanir bæjarins skulu taka mið af jafnréttisstefnunni.

Jafnréttissáttmáli Evrópu

Akureyrarbær gerðist aðili að Jafnréttissáttmála Evrópu haustið 2008. Sveitarfélögum sem hafa undirgengist hann ber að setja sér aðgerðaáætlanir um hvernig hrinda eigi ákvæðum hans í framkvæmd. Sú aðgerðaáætlun er fléttuð inn í jafnréttisstefnuna.

Meginreglur sáttmálans eru sex talsins:

- Jöfn staða kvenna og karla er grundvallarréttur.
- Til að tryggja jafna stöðu kvenna og karla þarf að taka á margfaldri mismunun.
- Jöfn þátttaka kvenna og karla í ákvarðanatöku er forsenda lýðræðislegs þjóðfélags.
- Afnáam staðalímynda kynjanna er grunnur að því að jafnrétti kvenna og karla náist.
- Samþætting kynjasjónarmiða í öllum aðgerðum sveitar- og héraðsstjórna er nauðsynleg til að vinna að framgangi jafnréttis kvenna og karla.
- Aðgerðaáætlanir og verkefni, sem njóta nægilegs fjármagns, eru nauðsynleg tæki til að vinna að framgangi jafnréttis kvenna og karla.

Bæjarstjórn hefur samþykkt að í jafnréttisstefnunni verði sérstaklega lögð áhersla á meginreglurnar um afnám staðalímynda og samþættingu kynjasjónarmiða (kynjasamþættingu).

Samfélags- og mannréttindaráð

Samfélags- og mannréttindaráð fer með hlutverk jafnréttisnefndar. Í samræmi við jafnréttislög fjallar ráðið um stöðu kynjanna innan sveitarfélagsins og er ráðgefandi fyrir bæjarstjórn í þeim málefnum sem varða jafnrétti kynjanna. Ráðinu ber að fylgjast með og hafa frumkvæði að aðgerðum til að tryggja jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla innan sveitarfélagsins.

Samfélags- og mannréttindaráð hefur umsjón með gerð jafnréttisáætlunar og tekur annað hvert ár saman skýrslu samkvæmt beiðni frá Jafnréttisstofu um stöðu og þróun jafnréttismála innan sveitarfélagsins.

Jafnréttisnefnd var fyrst skipuð á Akureyri árið 1982 og var fyrsta jafnréttisáætlunin gefin út 1989. Jafnréttisfulltrúi var ráðinn til starfa árið 1991 og var það í fyrsta sinn sem ráðið var í slíkt starf hjá íslensku sveitarfélagi. Akureyrarbær hlaut jafnréttisviðurkenningu Jafnréttisráðs þegar hún var veitt í fyrsta skipti árið 1992. Samkvæmt Jafnréttisvoginni frá Jafnréttisstofu árið 2008 er Akureyri það sveitarfélag landsins þar sem staða kynjanna er jöfnust.

Jafnréttisráðgjafi

Framkvæmdastjóri samfélags- og mannréttindadeildar gegnir starfi jafnréttisráðgjafa. Jafnréttisráðgjafi sér um framkvæmd og eftirfylgni með jafnréttisstefnu í samvinnu við samfélags- og mannréttindaráð og bæjaryfirvöld. Það er hlutverk ráðgjafans að veita stofnunum og starfsfólki bæjarins fræðslu og ráðgjöf um hvaðeina sem snertir jafnréttismál kynjanna, m.a. samþættingu jafnréttisstarfs við starfsemi bæjarins. Jafnréttisráðgjafi hefur einnig umsjón með úttektum og rannsóknum á stöðu og kjörum kynjanna í bæjarkerfinu.

Aðrir ábyrgðaraðilar

Kjörnum fulltrúum, nefndafólki sem og stjórnendum og starfsfólki bæjarins ber að fara eftir jafnréttisstefnunni og vinna að framgangi hennar.

Meginforsendur

- ❖ Lýðræðislegt samfélag byggir á þeim grunni að allir skuli vera jafnir fyrir lögum og njóta mannréttinda án tillits til kynferðis, kynhneigðar, trúarbragða, stjórnmalaskoðana, uppruna, litarháttar, efnahags, ætternis, fötlunar, sjúkdóma eða annarrar stöðu.
- ❖ Jafnrétti kynjanna er tryggt í jafnréttislögum en til að það nái fram að ganga verða konum og körlum að standa til boða sömu tækifæri til áhrifa, virðingar og þátttöku í samfélaginu, jafnt í opinberu lífi sem einkalífi.
- ❖ Með því að stuðla að jafnrétti kynjanna er lagður grunnur að velferð einstaklinga, fjölskyldna, atvinnulífs og samfélagsins alls.
- ❖ Reynsla og gildismat beggja kynja eru lýðræðinu mikilvæg og því er eðlilegt að þátttaka kynjanna í stefnumótun og ákvarðanatöku sé sem jöfnust og að sjónarmiðum og þörfum beggja kynja sé gert jafn hátt undir höfði.
- ❖ Samfélagið þarf á starfskröftum kvenna og karla að halda til þess að tryggja hagvöxt. Það er sjálfsögð krafa að kynin beri úr bótum sömu laun fyrir sömu vinnu. Launajafnrétti kynjanna hefur auk þess bein áhrif á hag fjölskyldna og er því mikilvægt samfélagsmál.

Leiðarljós

- ❖ Skilyrði kvenna og karla á Akureyri til að njóta allra lífsins gæða verði eins og best verður á kosið.

- ❖ Akureyrarbær verði fyrirmynd annarra sveitarfélaga í að gæta hagsmuna kynjanna m.a. með samþættingu kynjasjónarmiða í stefnumótun, ákvarðanir og aðgerðir.
- ❖ Stúlkum og drengjum verði sköpuð tækifæri til náms og félagslífs sem ekki mótast af hefðbundnum kynhlutverkum.
- ❖ Stuðlað verði að því að andleg og líkamleg heilsa kynjanna verði sem best.
- ❖ Kynlífsþrælkun, kynferðisleg misnotkun og kynbundið ofbeldi er fordæmt í hvaða mynd sem það birtist í bæjarfélaginu.

Stjórnkerfið

Nefndir, ráð og stjórnir

Við skipan í nefndir, ráð og stjórnir á vegum bæjarins skal í samræmi við jafnréttislög gæta þess að hlutfall kynjanna sé sem jafnast og ekki undir 40% þegar um fleiri en 3 fulltrúa er að ræða. Vinnuhópar og starfshópar sem stofnað er til á vegum bæjarins skulu skipaðir einstaklingum af báðum kynjum. Þetta gildir einnig um hlutafélög og fyrirtæki sem Akureyrarbær er aðaleigandi að svo og félög sem hafa fasta styrktarsamninga við Akureyrarbæ. Undanskilin eru félög þar sem málefnaleg rök má færa fyrir því að stjórnir séu eingöngu skipaðar fólki af öðru kyninu svo sem kvennakórar og karlakórar.

Verkefni: Hlutfall kynja í nefndum, ráðum og stjórnnum skal kannað árlega og ábendingum um úrbætur komið til viðeigandi aðila. Kynjahlutfall formanna nefnda verði skoðað sérstaklega. Fyrir sveitarstjórnarkosningar vorið 2014 verður sérstök hvatning send öllum þeim framboðum sem hyggjast bjóða fram.

Ábyrgð: Jafnréttisráðgjafi, forseti bæjarstjórnar.

Áfangar: Samantektir verði gerðar á hverju vori. Snemma árs 2014 verði hvatning send til framboða.

Kynjasamþætting í stefnumótun

Einn af grunnþáttum hugmyndafræði kynjasamþættingar er að horfa fyrirfram til þeirra þátta sem snert geta kynin á ólíkan hátt og bregðast við ef sýnt

þykir að verulega muni halla á annað kynið með ákveðinni ákvörðun. Því er mikilvægt að hafa verkfæri til að meta fyrirfram hvaða áhrif ákvarðanir bæjaryfirvalda muni hafa á líf bæjarbúa.

Verkefni: Fræðsla um kynjasambættingu verður fyrir alla bæjarfulltrúa, nefndafólk og stjórnendur. Gátlistinn *Gætum jafnréttis* verði notaður til að meta áhrif stefnumótunar á kynin

http://jafnretti.is/D10/_Files/gatlisti_2007.pdf

Ábyrgð: Jafnréttisráðgjafi, samfélags- og mannréttindaráð.

Áfangar: Fræðsla verði haldin fyrst fyrir árslok 2011. Jafnréttisgátlistinn verði kynntur bæjarfulltrúum, nefndafólki og stjórnendum haustið 2011.

Kynjuð fjárhagsáætlanagerð

Í kynjaðri fjárhagsáætlanagerð felst að kynjasambættingu er beitt í öllu fjárhagsáætlanuferlinu. Það þýðir að í vinnunni fer fram mat á áhrifum fjárhagsáætlunar á kynin. Markmiðið með matinu er að endurskipuleggja bæði tekju- og gjaldahlið fjárhagsáætlunar á grundvelli jafnréttissjónarmiða.

Verkefni: Fræðsla um kynjaða fjárhagsáætlanagerð verður fyrir alla bæjarfulltrúa, nefndafólk og stjórnendur. Gerðar verði leiðbeiningar um beitingu kynjasambættingar í gerð fjárhagsáætlana. Allar nefndir vinni tilraunaverkefni.

Ábyrgð: Bæjarráð, samfélags- og mannréttindaráð, hagþjónusta.

Áfangar: Fræðsla verði haldin fyrst haustið 2011 og síðan á hverju hausti í tengslum við fjárhagsáætlanagerð. Leiðbeiningar verði tilbúnar fyrir vorið 2012. Tilraunaverkefni verði unnin á árunum 2011–2013.

Afnám staðalímynda

Í staðalímyndum felast einfaldaðar og einsleitar skoðanir um hóp af fólki. Þær eru oft, en þó ekki alltaf, neikvæðar og geta verið byggðar á fordómum. Mikilvægt er að haldið sé á lofti jákvæðum kynjaímyndum og fordæmum samhliða því sem unnið er gegn fordómum, háttsemi, málfari og myndmáli sem byggir á hugmyndum um æðri og óæðri stöðu annars kynsins eða á staðalímyndum fyrir hlutverk karla og kvenna.

Verkefni: Starfsfólki, bæjarfulltrúum og nefndafólki verði veitt fræðsla um staðalímyndir. Hver deild bæjarins skal á gildistíma jafnréttisstefnunnar vinna a.m.k. eitt verkefni þar sem tekist er á við staðalímyndir.

Ábyrgð: Samfélags- og mannréttindaráð, jafnréttisráðgjafi.

Áfangar: Fræðsla verði haldin fyrst fyrir árslok 2011. Deildir vinni verkefni sín á árunum 2011–2014 í samstarfi við samfélags- og mannréttindaráð.

Jafnréttisáætlanir

Til þess að jafnréttissjónarmið verði eðlilegur hluti starfsemi bæjarins skulu allir vinnustaðir bæjarins með 25 starfsmenn eða fleiri gera jafnréttisáætlanir í samræmi við jafnréttislög. Áætlanirnar skulu vera aðgerðabundnar. Þetta gildir einnig um hlutafélög og fyrirtæki sem Akureyrarbær er aðaleigandi að svo og félög sem hafa fasta styrktarsamninga við Akureyrarbæ.

Jafnréttisáætlunum skal skilað inn til samfélags- og mannréttindaráðs til umfjöllunar. Sérstaklega skal fjalla um kynjasambættingu og staðalímyndir í jafnréttisáætlunum.

Verkefni: Settar verði á stofn jafnréttisnefndir hjá þeim stofnunum sem gera skulu jafnréttisáætlanir. Hlutverk nefndanna verði m.a. að vinna skipulega að eftirfylgni við jafnréttisáætlanir.

Ábyrgð: Jafnréttisráðgjafi, forstöðumenn stofnana.

Áfangar: Skýrslur um gang mála skulu lagðar fyrir samfélags- og mannréttindaráð árlega.

Starfsfólk

Ráðningar

Samkvæmt jafnréttislögum hafa atvinnurekendur þá skyldu að vinna markvisst að því að jafna stöðu kynjanna innan fyrirtækis síns eða stofnunar og stuðla að því að störf flokkist ekki í sérstök kvenna- og karlastörf. Þá leggja löggin sérstaka áherslu á að jafna hlut kynjanna í stjórnunar- og áhrifastöðum. Margir vinnustaða Akureyrarbæjar eru kynjaskiptir og til að reyna að hafa áhrif þar á er föst regla að í starfsauglýsingum er vitnað til jafnréttisstefnu bæjarins svo ljóst sé að laus störf standi báðum kynjum til boða.

Verkefni: Þegar ráðið er í störf hjá bænum skal unnið að því að jafna hlut kynjanna. Skal meginreglan vera sú að standi valið á milli jafnhæfra umsækjenda af gagnstæðu kyni skal sá ráðinn sem er af því kyni sem er í minnihluta í viðkomandi starfsgrein hjá bænum. Vísað er til *Verklagsreglna*

vegna ráðninga stjórnenda og annars starfsfólks m.t.t. kynjasjónarmiða um nánari leiðbeiningar. Einnig skal kanna möguleika á sértækum aðgerðum til að rétta kynjahalla í störfum.

Ábyrgð: Starfsmannastjóri, embættismenn, forstöðumenn stofnana, jafnréttisráðgjafi, samfélags- og mannréttindaráð.

Áfangar: Fræðsla um staðalímyndir og mögulegar leiðir til að vinna gegn því að störf flokkist í kvenna- og karlastörf skal vera í boði árlega.

Starfsþjálfun og endurmenntun

Atvinnurekendur ber í samræmi við lög að tryggja að konur og karlar njóti sömu möguleika til endurmenntunar, símenntunar og starfsþjálfunar svo og til að sækja námskeið sem haldin eru til að auka hæfni í starfi eða til undirbúnings fyrir önnur störf.

Verkefni: Stjórnendur verði reglulega minntir á þetta ákvæði. Í starfsmannakönnunum verði spurt út í þátttöku í sí- og endurmenntun. Gerðar verði samantektir á nýtingu stjórnenda á stjórnendafræðslu sem í boði er.

Ábyrgð: Starfsmannastjóri, verkefnastjóri starfsþróunar, jafnréttisráðgjafi.

Áfangar: Starfsmannakönnun verði gerð vorið 2012. Samantekt á nýtingu stjórnendafræðslu verði gerð árlega og samantektir á símenntun starfsfólks verði gerð árlega frá árinu 2013 í gegnum SAP.

Samræming fjölskyldu og atvinnulífs

Til að gera konum og körlum sem starfa hjá Akureyrarbæ kleift að samræma starfsskyldur sínar og fjölskylduábyrgð er mikilvægt að starfsfólk njóti sveigjanleika eins og kostur er. Þá er mikilvægt að hvetja bæði kyn til að nýta fæðingarorlof og hvetja foreldra til að skipta með sér heimaveru vegna veikinda barna.

Verkefni: Gerðar verði kannanir meðal starfsfólks bæjarins á samræmingu starfs og einkalífs, töku fæðingarorlofs og heimaveru vegna veikinda barna.

Ábyrgð: Starfsmannastjóri, jafnréttisráðgjafi, stjórnendur.

Áfangar: Starfsmannakönnun verði gerð vorið 2012. Smærri úttektir verði gerðar 2014 (m.a. könnun meðal kjörinna fulltrúa og nefndafólks).

Launajafnrétti

Jafnréttislög kveða á um að konum og körlum sem starfa hjá sama atvinnurekanda skuli greidd jöfn laun og skuli njóta sömu kjara fyrir sömu

eða jafnverðmæt störf. Launakönnun sem Akureyrarbær lét gera á árinu 2007 leiddi í ljós að ekki er munur á launum karla og kvenna sem starfa hjá bænum að teknu tilliti til aldurs, starfs, starfsaldurs, starfsviðs og vinnutíma.

Verkefni: Gerð verði úttekt á launum starfsfólks.

Ábyrgð: Starfsmannastjóri, jafnréttisráðgjafi.

Áfangar: Úttektin verði framkvæmd vorið 2012.

Kynbundið ofbeldi og áreitni

Kynbundin og kynferðisleg áreitni

Sem atvinnurekanda ber Akureyrarbæ að gera sérstakar ráðstafanir til að koma í veg fyrir kynbundna eða kynferðislega áreitni á vinnustað, stofnun, í félagsstarfi eða skólum.

Verkefni: Reglulega verði minnt á leiðbeiningar um viðbrögð við kynferðislegri áreitni og einelti á vinnustöðum Akureyrarbæjar og boðið upp á fræðslu um kynferðislega og kynbundna áreitni. Þegar gerðar eru starfsmannakannanir skal spurt hvort starfsfólk hafi orðið fyrir áreitni.

Ábyrgð: Jafnréttisráðgjafi, starfsmannastjóri.

Áfangar: Deildum og stofnunum bæjarins standi ávallt til boða fræðsla um áreitni á vinnustöðum. Starfsmannakönnun verði framkvæmd vorið 2012.

Kynbundið ofbeldi

Eitt af markmiðum jafnréttislaga er að vinna gegn kynbundnu ofbeldi. Samkvæmt skilgreiningu laganna er kynbundið ofbeldi „ofbeldi á grundvelli kynferðis sem leiðir til, eða gæti leitt til, líkamlegs, kynferðislegs eða sálræns skaða eða þjáninga þolanda, einnig hótun um slíkt, þvingun eða handahófskennda sviptingu frelsis, bæði í einkalífi og á opinberum vettvangi.“

Verkefni: Aðgerðaáætlun um viðbrögð við kynbundnu ofbeldi verði endurskoðuð og framlengd.

Ábyrgð: Félagsmálaráð.

Áfangar: Endurskoðuð áætlun liggja fyrir í ársbyrjun 2012.

Skólar, íþróttá- og tómstundastarf

Menntun og skólastarf

Í nýjum námskrám fyrir leikskóla og grunnskóla er jafnrétti skilgreint sem einn þeirra grunnþátta sem menntun skal byggja á. Jafnrétti skal því birtast í inntaki námsgreina og námssviða aðalnámskrár, í hæfni nemenda, námsmati, skólanámskrá og innra mati skóla. Leikskólar og grunnskólar bæjarins hafa sett sér jafnréttisáætlanir þar sem kveðið er á um jafnrétti í skólastarfi.

Verkefni: Leikskólar og grunnskólar skulu vinna að jafnréttismálum í samræmi við lög og reglugerðir. Jafnréttisáætlanir skulu endurskoðaðar reglulega. Settur verður á laggirnar vinnuhópur sem hefur það verkefni að skilgreina þau viðmið sem nota skal við mat á stöðu jafnréttismála í skólunum sem og hvernig standa skuli að mati.

Ábyrgð: Skólastjórar, fræðslustjóri.

Áfangar: Vinnuhópur skal ljúka störfum í lok maí 2012. Í sjálfsmatsskýrslum skóla skal með reglubundnum hætti gera grein fyrir stöðu jafnréttismála út frá þeim viðmiðum sem sett verða.

Tómstundir og íþróttir

Ákvæði jafnréttislaga um að gæta skuli kynjasambættingar við alla stefnumótun og áætlanagerð í tómstunda- og íþróttastarfi gildir um starfsemi bæjarins sem og starfsemi félaga sem hafa fasta styrktarsamninga við Akureyrarbæ. Einnig er mikilvægt að horfa til staðalímynda kynjanna í tómstunda- og íþróttastarfi.

Verkefni: Inn í samninga Akureyrarbæjar við félög sem sinna íþróttá- og tómstundastarfi komi ákvæði um kynjasambættingu. Fræðsla um staðalímyndir verði boðin öllum tómstunda- og íþróttafélögum bæjarins sem og starfsfólki Akureyrarbæjar sem vinnur að tómstunda- og íþróttamálum.

Ábyrgð: Samfélags- og mannréttindaráð, íþróttaráð.

Áfangar: Eftir því sem samningar eru endurskoðaðir skal bæta í þá ákvæðum um kynjasambættingu. Veturinn 2012–2013 verði fræðslufundir í boði.

Samþykkt í samfélags- og mannréttindaráði 19. október 2011

Samþykkt í bæjarstjórn 1. nóvember 2011